

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Александър Рангелов,
Югозападен университет „Неофит Рилски“,

за дисертационния труд на **Пламен Стефанов Христов**
на тема „Енергийната компонента при решаването на Кипърския въпрос”,
представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор”
по научна специалност „9.1. „Национална сигурност“,
докторска програма „Военнополитически проблеми на сигурността”

София

2017

Осмислянето на достойнствата на едно изследване като ресурс за атестиране на академична претенция, в случая с „Енергийната компонента при решаването на Кипърския въпрос“ е улеснено от изложение с ясен теоретичен профил, с предметно очертано тематично поле. Възможните епистемологични терзания, провокирани от теоретическия фокус в заглавието „**Енергийната компонента...**“ са успокоени от дисциплиниран в конкретни целеви рамки, логично разгърнат, съдържателен наратив, чиито аналитични проекции са превърнати в смислообразуващи изследователски въпроси, обгрижени с консултации на солидна научна продукция и специализирана литература.

Дисертационният труд на Пламен Христов е в общ обем от 183 стр., структуриран в увод, четири глави, заключение, библиография (139 единици на български, английски, руски и гръцки език), приложения. Предметно ангажирано изследване, разгърнато върху територията на актуално предизвикателство - територия, чиято структура е възпроизвела импликациите на теоретическия фокус на заглавието, като обособени тематични полета, дисциплиниращи изследователската рефлексия и плодотворната системност на анализа. Съществен профил в това съдържателно изследване е локализиран от проблеми, излъчени от енергийната сигурност като осезаемо радикализирано, тревожно провокативно и значимо предизвикателство в съвременните международни отношения. Енергийната сигурност е мислена като „високоприоритетен“ аспект на сигурността, чийто видим социокултурен корелат са и ред смущаващи политически турбуленции, за да се окаже , ако не ключов, то трудно пренебрежим фактор в иконографията на модерните международните отношения, в драматургията на случващото се в обособени геополитически пространства, в профилиране на зависимостта между вътрешно и външно в правенето на международна политика.

В многопосочните проекции на енергийната сигурност, са разпознати и специфични предизвикателства при „правенето“ на политики в новата среда на сигурност, ангажирани с промислянето и регулирането на „сложни геополитически процеси“, повлияващи регионални перспективи. Припознатата значимост на енергийната сигурност като високоприоритетен аспект на сигурността, стимулирала нарочен анализ на съществени неща в енергийната „специализация“ на политически практики, разширява и рационализира основата за „ситуиране“ на алтернативи на налични, „класически“ практики и политическо поведение (локализацията на кипърския проблем като остросюжетна тема, разпознаваема „само“ в двустранните турско-гръцки отношения). Анализ, аргументирал сред алтернативите, в заключителната част на изследването и „практически препоръки“ за профилиране на българската позиция в международните усилия за разрешаването на кипърския въпрос.

Програмно предизвестие в увода е оповестило ясно дефинирани обект и предмет, релефна изследователска цел в съслужение с „многосъставно“ портфолио от изследователски задачи (8 на брой), режисиращи специфични аналитични проекции, но същностно закотвени в една енергизираща цел - „да се докаже хипотезата“, че наличието на мащабни полета от въгледороди в изключителните икономически зони на Кипър и Израел, ражда допълнително противоречие между страните-опортюнисти в кипърския въпрос, добавяйки нова, енергийна компонента в съдържанието му. Програмна задача, ангажирала съдбовно аналитичния профил на изследването с разкриването на необходимите основания, доказващи тезата за значимостта на „енергийната компонента“, в многопосочните ѝ проекции върху енергийната сигурност в Източното Средиземноморие и Черноморския регион (мислен в далеч по-мащабни геополитически перспективи). Енергийна компонента, която не само повлиява регионалните отношения и „решаването“ на Кипърския проблем,

но в частност и режисирането на нови, алтернативни възможности за осигуряване на енергийната независимост на България. Доказаното наличие на енергийна компонента в решаването на кипърския проблем удостоверява, в прагматично „приземената“ заключителна част, че в контекста на предизвикателствата пред сигурността, енергийните аспекти трябва да са обект на системни, целенасочени усилия за превенция на напрежения и конфликти като нещо съществено в технологията на външнополитическата „инженерия“ (лимитиран е дори и идеен „проект“ за развитие на източно-средиземноморско направление в националната стратегия за енергийна сигурност).

В увода, редом до спецификата на предметния профил и методологическите бележки за прилагания инструментариум, в експлицитни позиции е манифестирано съдържанието на целта и на изследователските задачи. Атестирането на докторската теза е императивно предписание на записаната „многослойна“ програмна изследователска цел (да се разкрие съдържанието и ролята на енергийната компонента; да се обоснове необходимостта от промяна в класическото разбиране на кипърския въпрос като изключителна тема в турско-гръцките отношения, да се развие...), а доказването ѝ се уповава на удачните структурни елементи на съдържанието, като деривати на ветрило от изследователски задачи. Имащата потенциал за развитие теоретична инфраструктура, разкрива боравене с терминологичен апарат от областта на историята и теорията на международните отношения, теорията на националната и международна сигурност, международното право. Възприетият дескриптивно-аналитичен подход, редом с прилагането на ресурси на системния и исторически подход, на структурния, факторен и сравнителен анализ са съществени неща от методологическата платформа на изследването. Активизирани на добро теоретическо равнище, те енергизират полезни опити за дискутиране на съдържателния обхват на

понятието енергийна сигурност, на основополагащи проблеми на енергийната сигурност, на спецификата в развитието на „енигматични“ геополитики и геоенергийни политики на глобални и регионални сили и т.н. и пр.

Обгрижените и натоварени с нарочни теоретични претенции първа и втора глави, са приютили аналитични процедури, ангажирани с промисляне на енергийната сигурност на страните от региона като „ключово“ измерение на националната сигурност в новата геополитическа среда. С ресурсите на сравнителния анализ са профилирани политиките на държавите от региона в сферата на енергийната сигурност. Анализ, резултат - без да се negliжират достойнствата на представените юридически измерения на противоречията между Турция и Гърция относно енергийните ресурси в Източното Средиземноморие - в дефинирането на енергийната компонентна като нов, релевантен фактор в развитието на кипърския въпрос. Демонстрираното във втора глава неумолимо политизиране на процеси, изповядващи сами по себе друга логика на развитие и регистрираната им обвързаност с релацията сигурност - енергийна сигурност, е съпроводено с енергично дистрибутиране на аргументи, разкрили в геополитиката и геоенергийната политика на регионалните сили конфигурирането на нови геополитически оси в Източното Средиземноморие.

Тематизираните профили на новоконфигурирани, с различна геополитическа тежест основни оси (Гърция-Кипър-Израел и Гърция-Кипър-Египет), редом със специфично експониран активизъм на глобални и регионални сили са съществени акценти в анализ, постигнал теоретичното легитимиране на сценарии за решения както на кипърския въпрос, така и с практическа ангажираност, „претеглящи“ перспективите и последиците за България в контекста на международните усилия за решаване на кипърския проблем. Значимостта на „претеглянето“ е

свързано с констатацията, че модерните международни отношения са превърнали сигурността в широкообхватно поле, акумулиращо енергията на множество фактори, постоянно изместващи фокуса върху основополагащите ѝ аспекти. Многоаспектият анализ не само е обосновал теоретически аргументирано преодоляване на „класическото“, ограничено разбиране на кипърския въпрос като „особено драматично място“ в гръцко - турските отношения, но с регистрираните измерения на зависимостта между кипърския и блискоизточния проблем е декларирал енергийната компонента като нов фактор, разположил се едновременно върху два регионални конфликта - кипърския и блискоизточния.

Равнопоставената по съдържателни достойнства четвърта глава е приютила анализа на влиянието на структурни фактори на международните отношения, на геополитиката и геоенергийна политика на глобални сили върху развитието на Кипърския въпрос – влияние, мислено в ресурсите и на новоосветения фактор - енергийната компонента. Проективната сила на въздействието на тези фактори е активизирала комплексен подход към енергийната сигурност: анализирана е политиката на ЕС за енергийна сигурност в контекста на кипърския проблем, с идентифицирани елементи на несъстоятелност към новата геополитическа среда на сигурност, сигнализирано е профилиране на политики и политически подходи за разширяване на базисните основания на енергийната сигурност, за ситуиране на практики, превъзпътвали „геоенергийни“ политики на сигурност и т.н .

Теоретическите акценти в съдържанието на тази глава, лимитирани от структуроопределящ фокус в заглавието на дисертацията, активизират и проблемно ориентирано визионерство, изповядало възможни сценарии за развитието на кипърския въпрос чрез използване на енергийната компонента - включително и прагматичното ѝ инфилтриране във вътрешноинтегриран модел на политика, на политическо поведение на

България в рамките на международни усилия за неговото решение. Нещо повече, политико-философските проекции на този анализ подсказват, че negliжирани структурни характеристики на предизвикателствата пред енергийната сигурност, биха се превърнали в нещо съществено от тревожните, „смыслеобразуващи“ фактори в правенето на непродуктивни политики, повлияващи патоса на процесите в регионалните отношения. Достойнствата на изследването, реализирано в отсъствието на общоприети дефиниции на понятията „сигурност“, „енергийна сигурност“, „геоенергийна политика“ и пр., но мислещо енергийната сигурност като високоприоритетен аспект на сигурността, са преодолели „догматичното“ съмнение и регистрираните в заключението изводи са логично аргументиран преглед на съдържателните реализации на изследователските задачи: идентифицирани са базови юридически проблеми, с които регионални сили аргументират позиции; анализирани са параметрите на новите геополитически оси; оценена е позицията на глобални сили; анализирано е развитието на зависимост между Кипърския и Близкоизточния конфликт след установения ефект на енергийната компонента; създадени са сценарии за развитие на средата на сигурност.... Енергичната изследователска програма е изпълнена, хипотезата - доказана.

Претенцията за основни приноси е приемлива, редом с доброто теоретическо равнище на реализация на приетото тематичното предизвикателство. Декларираните научни и научно-приложни приноси са свидетелство за задоволително усвояване на предмета и обекта на изследване и валидизират съдържателен изследователски продукт, реализиран със стил, демонстрирал добра езикова и специална култура. Шест публикации, представили съществени научни резултати по темата на дисертацията са ресурси на необходимия реквизит, легитимиращ процедурата по нейната защита. Авторефератът отразява адекватно основополагащи смислови послания на дисертационния труд.

Съдържателните резултати, регистрирани в дисертационния труд са оставили територия и за меки предизвикателства - бележки, продукт на неизбежни доктринални съмнения:

- не би ли спечелило изследването от допълнителна аргументация относно обхвата на мисления в респектираци геополитически мащаби Черноморски регион, т.е. като център на по-широк регион, включващ Източното Средиземноморие, Централна и Югоизточна Европа, Босфора и Проливите, Кавказ, Каспийско море, Централна Азия и „съседните части на Близкия Изток“. Тя би била полезна и поради декларираното в редица аналитични проекции влияние на феномена енергийна компонента върху сигурността **в Източното Средиземноморие и Черноморския регион;**

- не остават ли аналитично неусвоени профили на рискове за енергийната сигурност и сигурността в регионалните отношения. Ако политическата култура на модерността все още е етатистка, то перспективи, изповядали не добре артикулирани мотиви на политическа ангажираност, по необходимост се нуждаят от постигане на по-адекватен профил на референциите на предизвикателствата, за да намерят място в основанията на новоизграждащи се профили на външнополитическа активност;

- в този контекст, приемливо ли е твърдението, че реалните „параметри на сигурността“ и на енергийната сигурност, далеч не се изчерпват с праволинейни и изглеждащи правдоподобни квалификации, отразили основни тенденции и – може би - неоправдано negliжиращи мислени като „второпланови“, но с потенциата да станат основни - и то не само в контекста на неизследвани предпоставки за това. Питане, намиращо основания в продукцията на факторите, характерни за стохастични процеси т.е, спецификацията на предизвикателствата, би трябвало да резервира пространство за идентификация на различията в системното влияние на фактори, характерни за полета на отношения, освободени от

строга конфликтност и съхранили възможности за намиране на решения и за онези, с рисков профил, продуцирани от строго конфликтна среда, при които би било от значение преоткриването на скритите пориви, „интимното“ в намеренията, предполагащо, ангажиране и на ресурси на влияние....

Скромните питання не проблематизират достойнствата на представения за защита дисертационен труд и не са предизвестие за проблематизирана авторска логика, или за налагащо се прередатиране на отделни аспекти на изследването. Те биха могли да бъдат осмислени по-скоро като стимул за последваща работа в предметната област, в която – оказва се - са проектирани допълнителни теоретични хоризонти за изследователска активност, като свидетелство за творчески потенциал.

Дисертационният труд на Пламен Стефанов Христов има достойнствата на завършено научно изследване, предоставило свидетелства за съдържателно тематизиран, на добро теоретично равнище значим изследователски проблем. Резултатите, записани в този изследователски продукт имат приносен характер. Несъмнените достойнства на дисертационния труд обосновават **положителната ми оценка** и ми дават основание да предложа на Научното жури да ги приеме с позитивен вот, като даде на Пламен Стефанов Христов научната и образователна степен „доктор“.

19.12.2017 г.

проф.д-р А.Рангелов